

5. Шірінян Л. В. Фінансове регулювання страхового ринку України: проблеми теорії та практики: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 458 с.

6. Бетти Э. Герменевтика как общая методика наук о духе. М. : Изд-во «Канон + РООИ Реабилитация», 2011.

7. Шинкоренко Т.П. Макроекономічні шоки: теоретичні та емпіричні аспекти. *Економіка і прогнозування*. 2010. № 2. С. 44-60.

8. Радіонова І. Ф., Мальковська Ю. Б. Стабільність публічного сектору національної економіки:

зміст та оцінювання. *Економіка та держава*. 2017. № 12. С. 38–42.

9. Скрипниченко М.І. Макроекономічна збалансованість і критичні дисбаланси в економіці України. *Економіка України*. 2015. № 2. С. 4-23.

10. Мартиненко В. В. Теоретико-методичні засади оцінки економічної безпеки національної економіки. *Економічний простір*. 2015. № 93. С. 131–140.

11. Ломачинська І.А. Вплив конвергенції фінансового та реального секторів на розвиток національної економіки України. *Вісник Одеського національного університету*. Економіка. 2012. том 17, вип. 2. С. 139-146.

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY AS A COMPONENT OF NATIONAL SECURITY

У статті розглянуто поняття «фінансово-економічної безпеки», зазначено, що спостерігається диференціація наукових підходів щодо цього поняття, тому було удосконалено дане визначення. Запропоновано концептуальний підхід до визначення фінансово-економічної безпеки, який на відміну від існуючих, підходить до цього феномену комплексно, із урахуванням цілей та напрямків функціонування фінансово-економічної безпеки, сфери впливу фінансово-економічної безпеки держави та ключові загрози фінансово-економічній безпеці України, та узагальнено визначення даної економічної категорії.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека, концептуальний підхід, загрози фінансово-економічній безпеці, національна економіка.

В статье рассмотрено понятие «финансово-экономической безопасности», указано, что наблюдается дифференциация научных подходов к этому понятию, поэтому было усовершенствовано данное определение. Предложен концептуальный подход к определению финансово-экономической безопасности, который в отличие от существующих, подходит к этому

явлению комплексно, с учетом целей и направлений функционирования финансово-экономической безопасности, влияния финансово-экономической безопасности государства и ключевые угрозы финансово-экономической безопасности Украины, и обобщенно определения данной экономической категории.

Ключевые слова: финансово-экономическая безопасность, концептуальный подход, угрозы финансово-экономической безопасности, национальная экономика.

The article considers the concept of "financial and economic security", it is noted that there is a differentiation of scientific approaches to this concept, so this definition was improved. A conceptual approach to the definition of financial and economic security is proposed, which, unlike the existing ones, approaches this phenomenon comprehensively, taking into account the goals and directions of financial and economic security, the sphere of influence of financial and economic security and key threats to financial and economic security of Ukraine. The definition of this economic category is generalized.

Key words: financial and economic security, conceptual approach, threats to financial and economic security, national economy.

УДК 351

Соломонова Л.В.

здобувач

Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій

Постановка проблеми. Однією з основних проблем будь-якої економічної системи є забезпечення її ефективної та стабільної діяльності. У сучасних мінливих та висококонкурентних умовах дуже актуальними стають питання саме стабільного безкризового розвитку. З переходом до ринкових відносин, Україна змогла в повній мірі оцінити вплив різного роду криз на своє економічне середовище.

Отже, питання забезпечення безпеки держави та окремих її складових на сьогоднішній день є

надзвичайно актуальним. І якщо раніше наукова думка зосереджувала свою увагу виключно на економічній безпеці, то сьогодні все більше науковців наголошують на необхідності створення фінансової безпеки, як окремого елементу системи економічної безпеки, що має відповідати за безпеку саме сфери фінансових відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам економічної безпеки приділено велику увагу в працях таких вчених, як: Акімова В.А. [1], Белова О.Ф. [2], Власюка О.Ф. [3], Дудіна М. М.

[4], Макара О.В. [5] та інші. Особливу увагу фінансовій складовій економічної безпеки приділено у працях зарубіжних та вітчизняних науковців, таких як: Геєць В. М., Семиноженко В.П. [6], Козловський С.В. [7], Мішина І.Г. [8], Набиванець І.Р. [9] та інших. Втім, фінансові відносини з часом набувають все більшого значення в економічній системі, тому виділення фінансової безпеки є цілком обґрунтованим кроком і потребують подальшого дослідження. Питання фінансово-економічної безпеки є системними, оскільки стосуються і пов'язують окремі країни, регіони, господарюючі суб'єкти, політику, економіку, фінанси тощо.

Постановка завдання. Метою дослідження є систематизація знань щодо фінансової складової економічної безпеки, та побудови концептуальних основ забезпечення фінансово-економічної безпеки країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах формування ринкової економіки проблема безпечного існування її суб'єктів стала однією з найбільш актуальних. У зв'язку з цим особливою гостротою набули питання економічної безпеки, оскільки основним знаряддям боротьби за виживання в даний час є економічні методи

Для економічної теорії особливий інтерес представляє громадська безпека, яка поширюється на елементи суспільної системи, в тому числі на суб'єктів господарювання різних рівнів. Громадська безпека за територіальними масштабами ділиться на глобальну безпеку, всеосяжну і від-

чутно допомагає активний вплив на всі нижчі рівні; міжнародну безпеку, яка може охопити як весь світ в цілому, так і окремі держави; національну безпеку, обмежує масштабами країни; регіональну безпеку, що охоплює регіон, який може збігатися з кордонами одного або кількох суб'єктів федерації; муніципальну безпеку, або безпеку міста, як самостійної господарюючої системи; безпека суб'єкту господарювання, яка передбачає захист інтересів вузькоспецифічних суб'єкту господарювання та безпека домогосподарства, що включає окремо взятую сім'ю або особистість як суб'єкта економічних відносин (рис. 1).

Серед відзначених рівнів громадської безпеки виділяються три основних суб'єкти господарювання, що представляють макро-, мезо- і мікро-рівні: держава, регіон і суб'єкт господарювання. Вибір обумовлений тим, що в ринкових умовах держава є основоположним, базовим рівнем, в його структурі вперше виділилися регіони, як самостійні суб'єкти господарювання, а суб'єкту господарювання знайшли повну господарську самостійність.

Необхідно звернути увагу, що головною, кінцевою метою будь-якого суб'єкту господарювання є добробут окремої особистості. Однак з точки зору економічної теорії умови життєдіяльності визначаються більш складними економічними системами. Форми прояви загроз, критерії, індикатори, їх порогові значення та об'єкти моніторингу на різних рівнях суспільної безпеки, незважаючи на

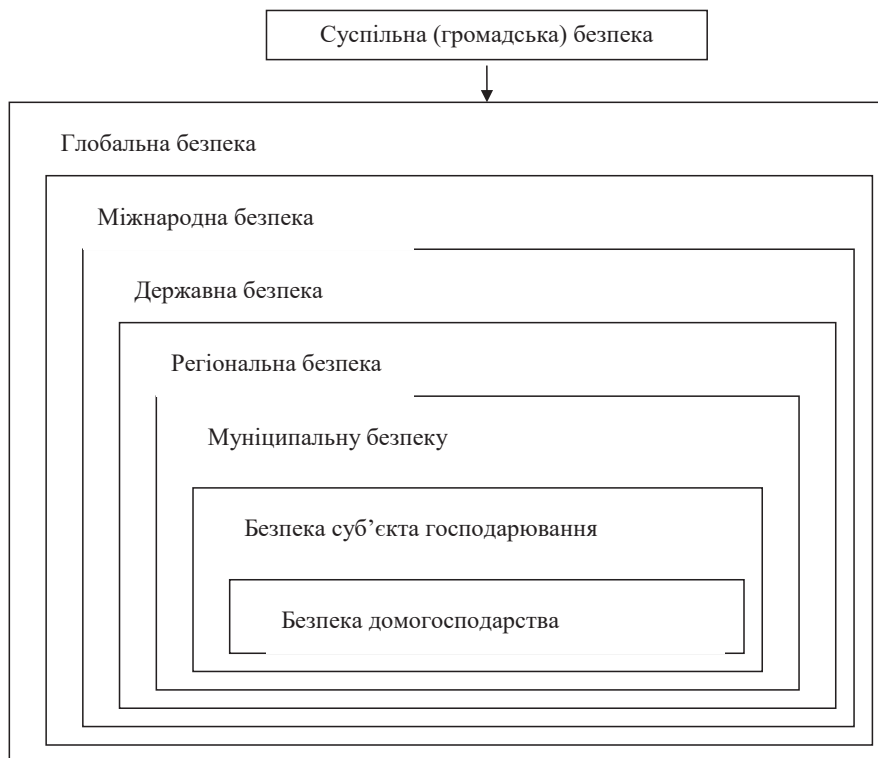

Рис. 1. Рівні суспільної безпеки

специфічні особливості, мають багато спільного. Прийняття дієвих заходів щодо забезпечення громадської безпеки можливе на основі комплексного аналізу всіх параметрів безпеки на кожному господарському рівні.

Видами громадської безпеки, залежно від сфер життєдіяльності суспільства, є: економічна безпека, яка представляє основу всіх інших видів, соціальна, політична, військова, екологічна, інформаційна, культурна, науково – технічна; правова і так далі (рис. 2). Представлені на малюнку види безпеки не можуть існувати незалежно один від одного. Всі вони тісно взаємопов'язані і переплетені між собою. Наприклад, забезпечення політичної безпеки не можна обмежувати захистом від впливу деструктивних соціальних сил, також повинні враховуватися економічні, правові, технічні, демографічні та інші фактори.

Особливе місце серед видів громадської безпеки займає безпека економічна. Значимість останньої обумовлена тим, що решта види безпеки не можуть бути реалізовані в достатній мірі без економічного забезпечення. Так, наприклад, для збереження соціальної безпеки необхідно в першу чергу забезпечити населення робочими місцями, що вимагає розвиненої промисловості, а, отже, економіки. Оборона країни також не мож-

ливе без фінансування і наявності високотехнологічного виробництва, яке в свою чергу залежить від стану економіки.

Економічна безпека має кілька рівнів:

- 1) міжнародна безпека (глобальна, регіональна);
- 2) національна безпека (державна, галузі, регіону, суспільства);
- 3) приватна: підприємства, господарства або особистості [7; 8].

Важливе місце в системі економічної безпеки країни займає економічна безпека суб'єктів підприємництва, тому що вони є первинним елементом, який забезпечує життєві потреби населення й ресурси для його розвитку. На думку Гукової А.В. та Анікіної І.Д., економічна безпека підприємства – це здатність підприємства здійснювати свою стратегію й домагатися власних цілей в умовах невизначеності (під впливом погроз і ризику) [12, с. 99].

На думку Барановського О.І., фінансові відносини у плановій економіці традиційно відігравали другорядну роль щодо пріоритетів економічної науки, але економічні реформи висунули на передній план фінансові питання функціонування економіки. Отже, «почали вимагати нового осмислення залежності між економічною політикою і соціально-економічними процесами, зокрема,

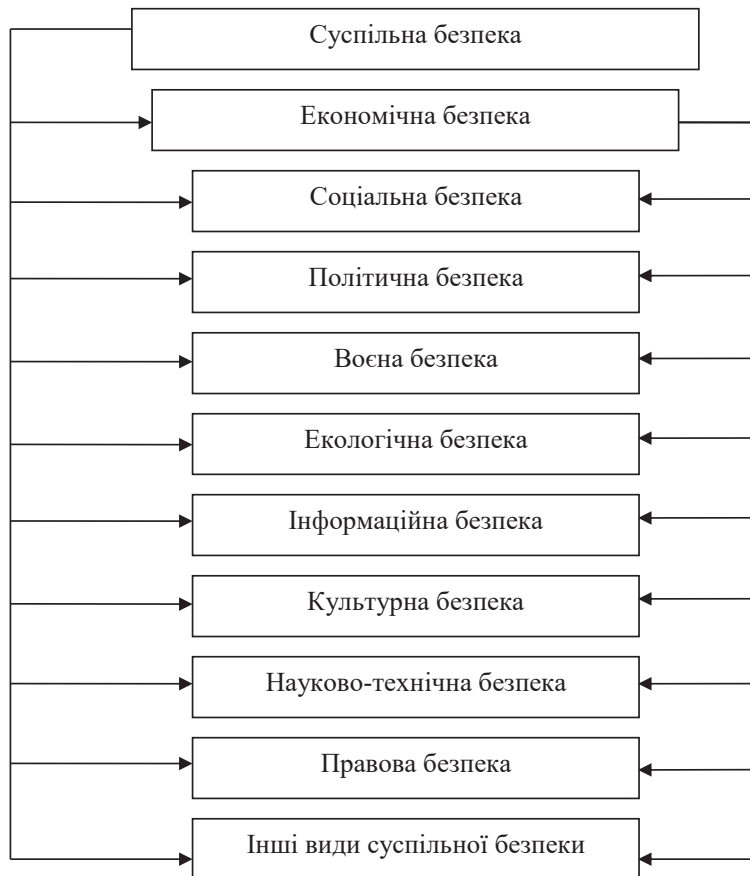

Рис. 2. Місце економічної безпеки у системі інших видів безпеки

вплив грошово-кредитної, валютної, податкової, бюджетної, інвестиційної, боргової політики на макроекономічну ситуацію, з'ясування основ фінансової безпеки держави» [13, с. 16].

Кульпінський С., пропонує під фінансово-економічною безпекою розуміти «цілеспрямований комплекс заходів фіскальної та монетарної політики з метою досягнення стабільності фінансової системи та створення сприятливого інвестиційного клімату» [14]. Схожої точки зору дотримується і Шлемко І.Ф., коли під фінансовою безпекою пропонує розуміти «такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та її зростання» [15].

Втім, слід зауважити, що поняття фінансово-економічної безпеки є комплексним. Воно охоплює різні сфери та напрямки, починаючи від фінансової безпеки громадянина, і закінчуючи фінансово-економічною безпекою світового співтовариства в цілому, рис. 3. А, ступінь наукової розробленості кожної з перелічених сфер застосування фінансово-економічної безпеки досить різниться. Узагальнюючи результати аналізу підходів науковців до створення концепції фінансово-економічної безпеки, можна зробити висновок про наявність недоліків, виявлених в концепціях авторів – відсутність або недостатньо ефективне використання системного підходу. Тому нами пропонується концептуальний підхід до визначення фінансово-економічної безпеки, який комплексно враховує всі сфери і напрямки цього багатогранного поняття.

Що стосується забезпечення фінансової безпеки України, то за дорученням Ради Національної безпеки України було розроблено Концепцію фінансової безпеки України. Координатором цього проекту виступило ЗАТ «Українське агентство фінансового розвитку». Розробниками були д.е.н. Барановський О.І., кандидати економічних наук Блащук Ю.О., Пузяк М.І., Новошинська Л.В., Резнікова О.О., Романченко О.В., Стасюк Ф.Ф., Фещенко В.В. [10-12].

Аналіз основних положень Концепції, а також досліджень сфери фінансової безпеки, що проводились науковцями показали, що на сьогоднішній день приділяється недостатньо уваги фінансовій безпеці суб'єктів підприємництва, як однієї з основних складових фінансової безпеки держави. На сьогодні питання методології формування фінансової безпеки суб'єктів підприємництва сфери матеріального виробництва, на відміну, скажімо, від фінансової безпеки банків, страхових компаній та інших суто фінансових інституцій, є недостатньо розробленими. У той час, як очевидним є факт, що саме реальний сектор економіки був і

залишається основою економіки України, а, отже, і її фінансової безпеки, рівень якої є прямим наслідком стану економіки країни.

На нашу думку, необхідно більше уваги приділяти питанням впровадження механізмів забезпечення фінансово-економічної безпеки саме на рівні суб'єктів підприємництва, що пов'язано зі значною кількістю ризиків і нестабільністю як внутрішнього, так і зовнішнього їх середовища, а також загрозами поглинань, зокрема, через процедури банкрутства.

Забезпечення стійкого росту суб'єктів підприємництва, стабільності результатів їх діяльності, досягнення цілей, що відповідають інтересам власників і суспільства в цілому, неможливі без розробки й проведення самостійної стратегії, що у сучасній економіці визначається наявністю ефективної системи його фінансової безпеки. Саме стан фінансів господарюючих суб'єктів багато в чому обумовлює ефективність їх діяльності в ринковій економіці, що і призводить до необхідності розгляду проблем забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва [6, с. 98].

У загальному випадку під фінансово-економічною безпекою ми пропонуємо розуміти складову економічної безпеки держави, що якісно характеризує фінансово-економічну систему, що визначає її здатність підтримувати нормальні умови працездатності системи, базується на незалежності, ефективності і конкурентоспроможності фінансово-кредитної сфери, спрямована на розвиток у рамках цілей, поставлених перед системою, а у випадках виникнення різних погроз (зовнішніх і внутрішніх) система в стані протистояти ним і відновлювати свою працездатність.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, зазначимо, що відносно визначення фінансово-економічної безпеки спостерігається відсутність достатньо глибоких досліджень та розробок і замість єдиної комплексної та зручної у використанні методики має місце широка диференціація наукових підходів. При цьому має місце відсутність визначеності з конкретним переліком складових фінансово-економічної безпеки, єдиної концепції, відсутність загальноприйнятих вітчизняних методик оцінки рівня складових фінансово-економічної безпеки з урахуванням всіх її складових, оскільки підходи, що отримали визнання в зарубіжній практиці, не завжди можна застосувати в умовах економіки України. Тому було запропоновано концептуальний підхід до визначення фінансово-економічної безпеки, який на відміну від існуючих, підходить до цього феномену комплексно, із урахуванням цілей та напрямків функціонування фінансово-економічної безпеки, сфери впливу фінансово-економічної безпеки держави та ключові загрози фінансово-економічній безпеці України, та узагальнено визначення даної економічної категорії.

Рис. 3. Концептуальний підхід до фінансово-економічної безпеки

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Акимов В.А. Актуальные проблемы устойчивого развития: кол. монография / В.А. Акимов, Е.В. Бридун, М.Ю. Ватагин и др.; под общ. ред. И.В. Недина, Е.И. Сухина. – К.: Вид-во «Знание Украины», 2003. – 430 с.
2. Бєлов О.Ф. Економічна безпека України: пріори тети та механізми забезпечення [Електронний ресурс] / О.Ф. Бєлов. – Режим доступу: www.niss.gov.ua/book/belov/6.html
3. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С. Власюк; Нац. інт пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К., 2012. – 48 с.
4. Дудін М. М. Економічна безпека підприємництва як необхідний системний засіб боротьби з економічною злочинністю [Електронний ресурс] / М. М. Дудін // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2014. – № 2. – С. 55–65. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/VKhnuvs_2014_2_9.pdf
5. Макара О.В. Економічна безпека як фактор розвитку підприємницької діяльності у системі формування соціальних орієнтирів національної економіки [Електронний ресурс] / О. В. Макара // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.18. – С. 131–137. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/nvnlntu_2013_23.18_23.pdf
6. Геєць В.М. Інноваційні перспективи України: монографія / В.М. Геєць, В.П. Семиноженко. – Х.: Константа, 2006. – 272 с.
7. Козловський С.В. Управління сучасними економічними системами, їх розвитком та стійкістю: [моногр.] / С.В. Козловський. – Вінниця: МеркьюріПоліс, 2010. – 432 с.
8. Мішина І.Г. Економічна безпека в умовах ринкових трансформацій: дис канд. екон. наук: спец. 08.00.01 / І.Г. Мішина. – Донецьк, 2011. – 235 с.
9. Набиванець І.Р. Етимологія та сутність категорії «економічна безпека» [Електронний ресурс] / І.Р. Набиванець // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.4. – С. 371–377. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/nvnlntu_2014_24.4_63.pdf
10. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 р. № 569-р // Офіційний вісник України. – від 23.08.2012. – № 62.
11. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економіки України № 60 від 02.03.2009 р. / Правові системи НАУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v006066507>
12. Гукова А.В. Роль финансовой безопасности предприятия в системе его экономической безопасности / А.В. Гукова, И.Д. Аникина // Образование и общество. – 2006. – № 3. – С. 98-102.
13. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О.І. Барановський. – К.: Київ. Нац. Торг.-екон. ун-т, 2004. – 759 с.
14. Кульпінський С. Роль фінансової безпеки України в поглибленні інтеграційних стосунків з європейськими країнами [Текст] / С. Кульпінський // Фінансова консультація. – 2000. – № 5. – С. 34-38.
15. Шлемко В.Т., Бінько І.Ф. Економічна безпека України: сутність і напрями забезпечення: монографія. К.: НІСД, 1997. 144 с.